

خبرنامه

| گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی |
| سال دوم، شماره دوم، مهر ۱۳۹۳ |

فهرست مطالب

- ۲ سرسخن
- ۳ گزارش برخی از تصمیمات و اقدامات گروه
- ۴ ارائه طرح درس
- ۴ دانشجویان برتر کارشناسی گروه تاریخ در نیمسال دوم ۹۳-۱۳۹۲
- ۵ کارگاه "روش‌های جدید تاریخ پژوهی" دکتر اکبری
- ۵ کارگاه "شیوه مقاله نویسی" تاریخی دکتر حسنی
- ۶ همایش بزرگداشت روز ملی خلیج فارس
- ۶ سخنرانی دکتر اکبری در "همایش تاریخ و علوم سیاسی"
- ۷ سخنرانی دکتر صیامیان در "همایش تاریخ و علوم سیاسی"
- ۸ سخنرانی دکتر قباد منصوربخت در جلسه "نقد و بررسی آراء دکتر سیدجواد طباطبایی"
- ۹ سخنرانی دکتر محمدعلی اکبری در جلسه "بررسی کارنامه تاریخ‌نگاری دکتر غلامحسین زرگری نژاد"
- ۱۰ سخنرانی دکتر زهیر صیامیان با عنوان «تأملی در مفهوم جاهلیت در دوره بعثت رسول اکرم (ص)»
- ۱۰ سخنرانی دکتر شجاعی دیوکلایی با عنوان «چگونگی به قدرت رسیدن ناپلئون»
- ۱۱ نقد و بررسی کتاب ممیزات تاریخ‌نگاری
- ۱۲ معرفی و بررسی کتاب "موج دوم تجدد آمرانه در ایران (تاریخ برنامه‌های عمرانی سوم تا پنجم)"
- ۱۳ نقد و بررسی کتاب کودتا اثر پروانه آبراهامیان با حضور دکتر کریم سلیمانی
- بازدید دانشجویان رشته تاریخ از کتابخانه و مرکز اسناد و تاریخ وزارت امور خارجه
- ۱۴ به سرپرستی دکتر شجاعی دیوکلایی
- بازدید از مرکز دایرة المعارف اسلامی به سرپرستی دکتر صیامیان
- ۱۴ بازدید دانشجویان ورودی ۸۹ از انستیتو روانشناسی به سرپرستی دکتر گودرزی
- ۱۵ گردش علمی کاشان
- ۱۵ نمایش و نقد فیلم
- ۱۶ رساله‌های دکتری که در قالب کتاب چاپ شده‌اند
- ۱۸ انتشار کتاب شهر در ایران زمین

شناسنامه خبرنامه

صاحب امتیاز: گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی

مدیر مسئول: دکتر محمدعلی اکبری

مدیر داخلی: دکتر حسن باستانی‌راد

گردآورنده: میثم امانی

طراحی و اجرا: فریده داورزنی

نشانی: تهران، اوین، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده ادبیات و

علوم انسانی، گروه تاریخ

تلفن: ۲۹۹۰۲۴۵۰

فاکس: ۲۲۴۳۱۷۱۰

پست الکترونیک: history.department@webmail.sbu.ac.ir

گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی

سر سخن

من از لبخند او آموختم درسی که نسپارم

به دست نا امیدی‌ها دل امیدوارم را

(فریدون مشیری)

سال‌های حضور در دانشگاه و در فرایند یادگیری و تغییرات شخصیتی، با موانع و مسائلی مواجه می‌شوند. تعارضاتی که بین عناصر شکل دهنده حیات پیشین و زندگی کنونی آنان رخ می‌نمایند، باعث سردرگمی موقت و بعضاً طولانی مدت ایشان در انتخاب راه می‌شود. تفاوت اساسی انتظاراتی که از آن‌ها در دوران تحصیلات ابتدایی و دبیرستانی می‌رفت با انتظاراتی که در دانشگاه از ایشان می‌رود، شرایط جامعه پذیری و انطباق با فضای جدید را برایشان دشوار می‌سازد و به راحتی نمی‌توانند آزادی و مسئولیت پذیری را هضم کنند. این امر در کنار دشواری‌های ارتباطی و حساسیت‌ها و رنجش‌های عاطفی، در افت آموزشی و سرخوردگی آنان تأثیر می‌گذارد. توجه به «بهداشت روانی» دانشجویان از اهم وظایف استادان و مدیران گروه‌های آموزشی و سایر دانشگاهیان است. هر نوع بی‌توجهی و رفتار خودپسندانه و تحقیرآمیز و بخصوص تبعیض‌آمیز، ناامیدی و فروپاشی شخصیتی ایشان و در نتیجه افت آموزشی و شکست تحصیلی آنان را در پی خواهد داشت. نمی‌توان انتظار داشت که برگزیده‌ها و بهترین‌ها در یک‌جا جمع آمده باشند. استادان باید به تفاوت‌های فردی دانشجویان دقت نظر داشته باشند و در انتقال مفاهیم و مطالب شکیبایی به خرج دهند. فردای ما در گرو تربیت امروز نسل جوان است! مدیران دانشگاه باید برای ایجاد فضایی پرنشاط، نه «خوابگاه» بل زیستگاهی در خور شأن دانشجویان، و عرضه خدمات مطلوبی که سلامت جسم و روح ایشان را تأمین نماید، به جد تلاش کنند.

عطاءالله حسنی

دانشیار گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی

با گلباران بهار دوره جدید کاری را آغاز کردیم و با برگریزان پاییزی به نقد عملکرد جمعی‌مان نشستیم تا نفسی تازه کنیم و به تلاش و کوشش بی وقفه خود امیدوارانه ادامه دهیم! دومین شماره خبرنامه گروه تاریخ که حاوی اخبار و عملکرد شش ماهه نخست سال جاری است، پیش روی شماست. تلاش جمعی مدیر، استادان، و دانشجویان گروه بر این بوده است که به حرکتی که هدف آن ارتقاء سطح آموزش و پژوهش و فضای یکرنگی و دوستی در گروه است، تداوم بخشند.

تغییر به مطلوب، هدف اساسی آموزش است. استادان برای نیل به توانمندی لازم، برای بر آمدن از پس چنین امر خطیری، مطالعه و تحقیق مستمر می‌کنند و حاصل یافته‌های خود را در قالب تدریس، سخنرانی، شرکت در جلسه‌های نقد و بررسی کتاب، حضور در نشست‌های تخصصی داخل و خارج از کشور، تحریر مقاله، و تدوین کتاب به طالبان علم و آگاهی عرضه می‌دارند. لازمه مطالعه و تحقیق، تخصیص زمان و بودجه مناسب و امکان دسترسی آنی به منابع اصلی و آخرین تحقیقات به عمل آمده در موضوع تحقیق است؛ و لازمه آموزش و انتقال مفاهیم، بهره‌گیری از شیوه‌های نوین تدریس و استفاده از آخرین ابزار کمک‌آموزشی. طبعاً عطف عنایت برنامه ریزان علمی و فرهنگی کشور و مسئولان وزارت متبوع به رفع نقائص، بخصوص از سامانه‌های رایانه‌ای، در این زمینه یاری رسان خواهد بود.

دانشجویان که کارآمد شدنشان هدف تعلیم و تربیت است، در

امور آموزشی و پژوهشی

گزارش برخی از تصمیمات و اقدامات گروه

مصوبه جلسه ۱۳۹۲/۱۲/۱۹

شورای گروه موضوع تعیین دانشجوی استعداد درخشان گروه را در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ مورد بررسی قرار داد و با توجه به مستندات موجود، سرکار خانم زیبا سیفی زاده را به عنوان دانشجوی استعداد درخشان گروه تعیین نمود. بر این اساس مقرر شد موضوع برای در نظر گرفتن یک نفر سهمیه دوره کارشناسی ارشد (دوره ایران اسلامی) در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ به اطلاع مقامات مسئول رسانده شود.

تصمیمات جلسه مورخ ۱۳۹۳/۳/۱۲

۱. شورای گروه مقرر داشت از سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ از دانشجویان کارشناسی ارشد گروه آزمون تعیین سطح زبان انگلیسی (برای دانشجویان گرایش‌های تاریخ عمومی جهان و تاریخ ایران اسلامی) و عربی برای دانشجویان گرایش تاریخ اسلام به عمل آید. آن دسته از دانشجویانی که نمره لازم را کسب نکنند، می‌بایستی دروس پیش نیاز و تخصصی مقطع کارشناسی را به عنوان دروس جبرانی بگذرانند و نمره لازم را کسب کنند.
۲. شورای گروه مقرر داشت همکاران محترم در ترم آینده سرفصل دروس و جزوه درسی را پیش از شروع کلاس‌ها آماده نمایند و در اولین جلسه رسمی کلاس به دانشجویان ارائه نمایند.
۳. شورای گروه پس از بررسی نقاط ضعف و قوت برگزاری امتحان میان ترم دانشجویان مقرر داشت امتحان میان ترم از دروس اصلی مقطع کارشناسی به روال ترم پیش به صورت متمرکز برگزار شود.

تصمیمات جلسه مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۲

۱. مدیر محترم گروه گزارشی از وضعیت آماری کیفیت آموزشی دانشجویان گروه و نشست با شورای مشورتی دانشجویی گروه را ارائه کردند. در ادامه ایشان گزارش مبسوطی از جلسات نقد عملکرد آموزشی گروه با حضور دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری را به اطلاع همکاران گروه رساندند. شورای گروه پس از بررسی گزارش‌های موجود و عنایت به پاره‌ای از نارسایی‌های آموزشی گروه مقرر داشت، موضوع ارتقای کیفیت آموزشی در جلسه دیگری مورد بررسی مفصل قرار گیرد.
۲. شورای گروه موافقت خود را با انتشار "الکترونیکی" فصلنامه علمی - پژوهشی تاریخ اسلام، که در جلسات قبل اصل تقاضای انتشار آن به سردبیری دکتر اکبری مورد تصویب قرار داده بود، اعلام داشت.
۳. دکتر باستانی راد گزارشی از شرکت خود به همراه تنی چند از استادان و دانشجویان دوره کارشناسی ارشد گروه در جلسه معاونت پژوهشی با مسئولان دانشنامه علوم پزشکی بیان داشتند. برابر این گزارش، نمایندگان دانشنامه در این جلسه تقاضایی را مبنی بر ترغیب دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی برای تدوین پایان‌نامه‌هایی ذیل نیازهای آن دانشنامه و پرداخت مبالغی به عنوان کمک مالی به این دسته از دانشجویان اعلام داشتند. شورای گروه پس از بررسی این درخواست مقرر داشت موضوع توسط استادان محترم به دانشجویان دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری اعلام شود.

ارائه طرح درس

در تاریخ. مدرس: دکتر منصوربخت. ۴- فلسفه تاریخ. مدرس: دکتر منصوربخت. ۵- تاریخ تحولات ایران در دوره حمله مغول و ایلخانان. مدرس: دکتر حاجی تقی. ۶- تاریخ تحولات جهان اسلام از قرن هفتم تا دهم هجری. مدرس: دکتر حاجی تقی. ۷- تاریخ تحولات ایران در دوره سلجوقیان. مدرس: دکتر باستانی راد. ۸- تاریخ تحولات ایران در دوره غوریان و خوارزمشاهیان. مدرس: دکتر باستانی راد. ۹- قوم شناسی و مردم شناسی تاریخی. مدرس: دکتر باستانی راد. ۱۰- تاریخ تحولات ایران از زوال ایلخانان تا آغاز حکومت صفویان. مدرس: دکتر صیامیان. ۱۱- تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی. مدرس: دکتر صیامیان. ۱۲- تاریخ نگاری و تحولات آن. مدرس: دکتر صیامیان. ۱۳- تاریخ تحولات جهان اسلام از سال ۲۲۷ه.ق تا سقوط بغداد. مدرس: دکتر صیامیان. ■

پس از توافق استادان محترم گروه تاریخ و به منظور انسجام بیشتر در دروسی که در طول ترم در مقطع کارشناسی ارائه می‌گردد، استادان محترم هر یک بنابر تشخیص خود، طرحی را به عنوان چارچوب درسی، به دانشجویان ارائه می‌دهند، که این طرح درسی شامل سرفصل جلسات ترم و معرفی منابع و کلیاتی از درس ارائه شده می‌باشد. ارائه این طرح درسی از نیمسال اول سال تحصیلی ۹۲ آغاز گشته و با اعمال تغییراتی ادامه خواهد داشت. دروسی که در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۲-۹۳ توسط استادان محترم در قالب طرح درس ارائه گردیده‌اند از این قبیل می‌باشند:

۱- تاریخ آمریکا. مدرس: دکتر حسنی. ۲- مبانی تاریخ اجتماعی ایران. مدرس: دکتر منصوربخت. ۳- روش تحقیق

دانشجویان برتر کارشناسی گروه تاریخ در نیمسال دوم ۱۳۹۳-۱۳۹۲

مریم متقی زاده
دانشجوی کارشناسی
ورودی مهر ۱۳۹۲
با معدل ۱۷/۵۰

صالحه سمیمی
دانشجوی کارشناسی
ورودی مهر ۱۳۹۱
با معدل ۱۷/۸۲

سمیرا مولاپور
دانشجوی کارشناسی
ورودی مهر ۱۳۹۰
با معدل ۱۸/۶۳

زیبا سیفی زاده
دانشجوی کارشناسی
ورودی ۸۹
با معدل کل ۱۸/۱۵
دانشجوی برتر گروه تاریخ در
طول دوران تحصیلی

مریم شیرمحمدی
دانشجوی
کارشناسی
ورودی مهر ۱۳۸۹
با معدل ۱۸/۲۱

برگزاری کارگاه‌ها

کارگاه "شیوه مقاله نویسی" تاریخی دکتر حسنی

کارگاه آموزشی "شیوه مقاله نویسی" از تاریخ ۹۳/۲/۳ تا ۹۳/۲/۱۰ در چهار جلسه و مدت ۸ ساعت، زیر نظر دکتر حسنی برگزار گردید. شرکت کنندگان این کارگاه از دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی بودند. هدف از برگزاری این کارگاه، آشنایی دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی با شیوه‌های نگارش مقالات علمی بود.

در این کارگاه، علاوه بر توضیحات دکتر حسنی در خصوص تعاریف علم، روش، مقاله و...، به چگونگی نگارش و تدوین یک مقاله علمی اشاره شد که شامل مباحث محتوایی و شکلی بود. از جمله موارد آموزشی این کارگاه، عناوین زیر بود:

- ۱- آموزش نظری و عملی در خصوص انتحال و پرهیز از آن.
- ۲- معرفی و توضیح در خصوص ارکان اصلی مقاله علمی پژوهشی.
- ۳- چگونگی انتخاب موضوع.
- ۴- تعریف مسئله و انواع روش‌های در تحقیق تاریخی.
- ۵- ارائه توضیح در خصوص ادبیات تحقیق.
- ۶- تدوین سؤالات و فرضیه.
- ۷- چگونگی تحلیل داده‌ها.
- ۸- شیوه‌ی ارجاعات.
- ۹- چگونگی نگارش چکیده و نتیجه‌گیری.

به اطلاع دانشجویان محترم تحصیلات تکمیلی می‌رساند؛

کارگاه‌های آموزشی گروه تاریخ در هر سال تحصیلی برگزار می‌گردد و ارائه گواهی این کارگاه‌ها برای تأیید طرح پیشنهادی

پایان نامه (پروپوزال) الزامی می‌باشد.

کارگاه "روش‌های جدید تاریخ پژوهی" دکتر اکبری

کارگاه روش‌های جدید تاریخ پژوهی با حضور دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی در چهار جلسه، از تاریخ ۱۳۹۳/۲/۲ الی ۱۳۹۳/۳/۲۲ و به مدت ۸ ساعت برگزار شد. هدف این کارگاه، آشناسازی دانشجویان با روش‌های نوین در تاریخ پژوهی بود. این کارگاه در ادامه‌ی کارگاه قبلی، که در نیمسال اول ۹۳ برگزار شد، تشکیل گردید. در طی این جلسات دکتر اکبری به معرفی سه روش تاریخ پژوهی (پوزیتیویست، هرمنوتیک، رئالیسم انتقادی) پرداختند. مهمترین محورهای این چهارجلسه از این قرار بودند:

در جلسه اول به مباحث پایه‌ای در روش‌شناسی اعم از ماهیت، تعاریف، اهداف، ویژگی‌ها و فایده‌های روش و روش‌شناسی پرداخته شد.

در جلسه دوم، پس از بیان انواع تحقیق (تحقیق ژرفانگر یا انضمامی، تحقیق انتزاعی یا نظری - تحقیق پهنانگرا یا تعمیمی)، در مورد روش در معنای تحلیل صحبت شد و نیز انواع روش تحلیل که مختصراً به شرح زیر می‌باشد:

اصول روش‌شناختی رئالیستی = دوگانگی زبان مشاهده‌ای و تئوریک: مسئله پوزیتیویستی - روش پوزیتیویستی

انواع روش تحلیل علی (تعلیل) = فلسفی - تاریخی
عناصر سه‌گانه مدعیات روش علی = مکانیسم علی - تلازم دو

یا چند متغیر (نظم قانون دار) - شرط لازم و کافی بودن مدل‌های روش تحلیل علی = روش قیاسی - روش استقرایی

در جلسه سوم، به طور خاص به انواع تحلیل‌های و تعلیل‌های تاریخی اشاره گردید و روش تفسیری/تفهیمی مورد بررسی قرار گرفت.

در جلسه چهارم، سومین روش تحلیل امر تاریخی یعنی هرمنوتیک معرفی شد. هرمنوتیک تفسیرگراست. در اردوگاه تفسیر قرار می‌گیرد. کوشش علمی است که نشان دهد که چه نظامی از معانی

در کنش‌ها وجود دارد که باعث این حرکت‌ها می‌شود. چه شد که این کنش رخ داد. اردوگاه حاکم بر تفسیر می‌گوید باید نظام

معنایی حاکم بر این آدم را بشکافی و چیزهایی را در آن بیابی که باعث این کنش شده‌اند. یعنی باید ذهن کنش‌گر را بشکافیم. از

این جهت هرمنوتیست‌ها تفسیرگر هستند.

برگزاری همایش

همایش بزرگداشت روز ملی خلیج فارس

انجمن علمی تاریخ با همکاری کانون ایران شناسی در مورخه ۱۵ اردیبهشت سال ۱۳۹۳ در تالار مولوی اقدام به برگزاری مراسم بزرگداشت روز ملی خلیج فارس نمود. در این جلسه که با حضور معاون پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی؛ خانم دکتر داوری اردکانی؛ و استادان گروه تاریخ و دانشجویان برگزار شد، دکتر سلیمانی و دکتر حسن نیا به ایراد سخنرانی درباره تاریخ خلیج فارس پرداختند.

در ادامه این برنامه استاد امیر صادقی اشعاری ملی در زمینه خلیج فارس سرود و کانون ایران شناسی مسابقه‌ای درباره تاریخ خلیج فارس برگزار کرد و از سوی انجمن تاریخ فیلم کوتاهی درباره خلیج فارس پخش گردید.

همچنین همزمان با برگزاری مراسم، نمایشگاهی از اسناد، نقشه‌ها و کتابهای تاریخ خلیج فارس در دانشکده ادبیات و علوم انسانی برپا شد. در پایان مراسم معاونت پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی و استادان گروه تاریخ از سخنرانان و حماسه سرای محترم تقدیر به عمل آوردند. ||

حضور در همایش‌ها

سخنرانی دکتر اکبری در "همایش تاریخ و علوم سیاسی"

گزارش از میثم امانی

دانشگاه شهید بهشتی ارائه شد. دکتر اکبری در ابتدا به تقسیم‌بندی دوگانه در صورت بندی کلاسیک امر تاریخی به مواجهه تفریدی و مواجهه تعمیمی

سخنرانی دکتر اکبری در همایش تاریخ و علوم سیاسی، در عصر روز چهارشنبه، ۹۳/۳/۲۸ در قالب میزگرد صورت گرفت. این نشست با مدیریت شقایق حیدری عضو انجمن علوم سیاسی ایران و استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، و سخنرانی دکتر محمدعلی اکبری، دکتر رضا نصیری حامد عضو هیأت علمی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی و دکتر محمدجواد غلامرضا کاشی استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی و دکتر حسین مصباحیان استادیار گروه فلسفه دانشگاه تهران انجام شد.

آخرین مقاله‌ای که در این نشست ارائه شد، «رویکرد تحلیلی افقی نو در همکاری‌های میان رشته‌ای: مورد تاریخ سیاسی» بود که توسط دکتر محمدعلی اکبری دانشیار گروه تاریخ

رویکرد دوم، رویکرد تحلیلی با قرار دادن «الگو» به جای «نظریه» جهانشمول و قائل شدن به استقلال نسبی «مفاهیم» از دستگاه‌های نظری، امکان حصول معرفت تاریخی را امکان پذیر می‌سازد. در این رویکرد امکان گفتگوی میان دانش سیاسی و دانش تاریخ نیز ممکن خواهد شد، بدون این که به انحلال یکی در دیگری بیانجامد. در رویکرد تحلیلی معرفت تاریخی حاصل می‌شود که ماهیت تفریدی پدیده‌های تاریخی را به نحو رادیکال، انکار نمی‌کند و در عین حال با کاربست الگوهای شناختی و تکیه بر مفاهیم راه را برای حصول معرفت تاریخی باز می‌کند.

رویکرد سوم، مورد تاریخ سیاسی تحلیلی است؛ در منظر رویکرد تحلیلی، تاریخ سیاسی از مطالعه الگوها و استفاده از مفاهیم مشروط برای شناخت تحولات و پدیده‌های سیاسی در تاریخ استفاده می‌شود. پژوهشگر در این نوع تحقیق، می‌تواند از الگوها و مفاهیم علوم سیاسی به طور مشروط استفاده کند. این نشست، با پرسش و پاسخ چالش برانگیز حاضران و مناقشه بر سر اینکه میان تاریخ و علوم سیاسی جنگ است یا صلح، به پایان رسید. ■■

اشاره نمودند و سپس با مطرح کردن رویکردهای انتقادی و به طور خاص رویکردهای پست مدرن و رئالیسم انتقادی اشکالات خود بر رویکردهای کلاسیک را وارد ساختند. ایشان این نکته را بیان نمودند که سعی دارند با گشودن افق رویکرد تحلیلی اولاً امکانی بر حصول معرفت تاریخی مطرح شود و ثانیاً صورتی از همکاری تاریخ و دیگر علوم انسانی، به طور خاص، دانش سیاسی بیان گردد. ایشان درباره همکاری میان تاریخ و علوم سیاسی به سه رویکرد اشاره کردند و گفتند:

نخستین رویکرد «رویکرد تحلیلی» با این پیش فرض تفریدگرایان هم رأی است که امر تاریخی در مقام هستی‌شناختی پاره پاره است و این چند پارچگی است که خاص بودگی به پدیده‌های تاریخی بخشیده است. در رویکرد تحلیلی خاص بودگی امر تاریخی به دو معنا در نظر گرفته می‌شود؛ یکی نفی همانندی تام میان پدیده‌های تاریخی و دیگر خاص بودن ادوار تاریخی حیات تاریخی انسان‌ها. در رویکرد تحلیلی، تاریخ بشر در ادوار جهانی دوره‌بندی نمی‌شود.

سخنرانی دکتر صیامیان در "همایش تاریخ و علوم سیاسی"

گزارش از میثم امانی

«تعریف و تثبیت مؤلفه‌های سیاست ورزی بهینه و شاخصه‌های قدرت مشروع در عقلانیت اسلامی» در قرون نخستین اسلامی، بازخوانی «معضله‌شناختی» از گذشته داشتند تا بتوانند وضعیت حکومت و ملک‌داری در جامعه معاصر خود را توضیح دهند. «روایت تاریخی» آنان از «گذشته» که عمدتاً تمرکز بر کنش‌های سیاسی افراد در سطوح مختلف سیاست و قدرت است، بر

اولین نشست تخصصی همایش تاریخ و علوم سیاسی روز چهارشنبه ۲۸ خرداد ماه ۱۳۹۳ پس از گزارش دبیران علمی همایش، داریوش رحمانیان و حسینعلی نوذری و همچنین سخنرانی استاد عزت الله فولادوند به مدیریت حسینعلی نوذری برگزار شد.

سخنرانی در پژوهشکده تاریخ اسلام

اولین سخنران این نشست زهیر صیامیان استادیار گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی بود با مقاله‌ای با عنوان «تاریخ به مثابه فلسفه سیاسی»: بازخوانی کاربرد علم تاریخ در میراث تاریخ نگاری اسلامی در پیوند با علم سیاست. دکتر صیامیان در سخنان خود گفت: برخلاف نگرش رایج در مطالعات علوم انسانی درباره جایگاه دانش تاریخ در تمدن اسلامی که کارکرد آن را گردآوری اطلاعات راجع به گذشته می‌شناسد، می‌توان مدعی بود مورخان مسلمان متقدم بنا بر قرار داشتن در شرایط بافتاری

تبیین فلسفه قدرت و الگوی سیاست ورزی می‌پردازد. این معنا در گزینش و چیدمان گزارش‌های تاریخی درباره گذشته و حال در متن اثر تاریخ‌نگاری آنان مستتر است. این بازنمایی سوگیرانه «سیره رُسل و الملوک» در آثار تاریخ‌نگاری مسلمین، توضیح مورخان مسلمان از دلایل و علل تحول و تداوم قدرت سیاسی را در قالب یک «دلالت ضمنی» نشان می‌دهد. بازخوانی میراث تاریخ‌نگاری اسلامی بدین شیوه پیوند ناگسستنی علم سیاست و تاریخ را نشان داده و تشویق می‌کند. ■■

مبنای بافت فکری و موقعیتی و افق معاصرشان، «طرح واره‌های تفسیری» متفاوتی است از وضعیت اکنون جامعه خودشان که در قالب «آموزش فلسفه با مثال» در اثر تاریخ‌نگاری برای مخاطبان و آیندگان در ذیل مفهوم «عبرت» ارائه شده است. «عبرت» همان مفهوم تبیین‌کننده بین این طرح‌واره تفسیری و آن شرایط بافتاری است. دلالت نگرش عبرت آموز به رفتار سیاست‌ورزان در قالب «روایت تاریخی»، نمونه‌ای مثالی حاوی تأملی نظری در حوزه حکمت عملی است در ذیل مفهوم «تدبیر مُدُن» که به توضیح و

سخنرانی‌های خارج از دانشگاه

سخنرانی دکتر قباد منصوربخت در جلسه "نقد و بررسی آراء دکتر سیدجواد طباطبایی"

گزارش از میثم امانی

آن چیزی که از نظر ایشان بیشترین اهمیت را در یک تحقیق تاریخی دارد، مسئله و سؤال است که اگر درست طرح نشود، محقق و مخاطب به بی‌راهه می‌روند. و از همین جاست که ایشان موضع همسویه بودن خود با طباطبایی را مطرح می‌کنند و معتقدند که دکتر طباطبایی، مسئله و سؤال خود را درست طرح کرده‌اند و دست بر روی نکات کلیدی و مهمی گذاشته‌اند. با توجه به اتمام وقت ۲۰ دقیقه‌ای دکتر منصوربخت، ایشان مجال پرداختن به سایر نکات مثبت آثار طباطبایی را پیدا نکردند.

در پایان بخش اول جلسه، دکتر طباطبایی توضیحات کوتاهی را بیان نمودند و با چند پرسش و پاسخ، جلسه در قسمت دوم با سخنرانی منتقدان و یا به تعبیری بهتر مخالفان طباطبایی ادامه یافت و دکتر حاتم قادری، هاشم آقاجری، داود فیرحی و داریوش رحمانیان به سخنرانی پرداختند. در ادامه دکتر طباطبایی به ایرادهای منتقدان خود پاسخ گفتند و

نشست نقد و بررسی آثار دکتر سیر جواد طباطبایی، متفکر و اندیشه پژوه برجسته‌ی ایران، به همت پژوهشکده تاریخ اسلام، در روز پنج شنبه ۱۳۹۲/۲/۴ در تالار همایش‌های کتابخانه ملی برگزار شد. شیوه‌ی اجرای برنامه اگرچه مورد انتقاد تعدادی از سخنرانان و بسیاری از مخاطبان بود؛ اما نشست در دو قسمت موافقان و مخالفان برگزار گردید.

در قسمت سخنرانی موافقان، که دکتر رحمانیان به عنوان مدیر جلسه در بین استادان حضور داشت و دکتر طباطبایی نیز در جایگاه سخنرانی حضور داشتند؛ در ابتدا دکتر حسین آبادیان به مدت ۲۰ دقیقه گزارشی از آثار و نوع نگاه دکتر طباطبایی را ارائه نمودند. دکتر احمد بستانی نیز با دسته بندی آثار طباطبایی به دو دوره، به دو مفهوم زوال و انحطاط در آثار ایشان اشاره کردند. دکتر قباد منصوربخت که به عنوان نماینده‌ای از گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی در این نشست حضور داشتند؛ به عنوان آخرین سخنران گروه موافقین دکتر طباطبایی، به ایراد سخنرانی پرداختند. ایشان در ابتدا پس از انتقادهایی از نحوه‌ی برگزاری سخنرانی‌ها، به این نکته اشاره نمودند که، از موضع همفکری با آثار طباطبایی روبرو می‌شوند، بنابراین استفاده از لفظ موافق شاید چندان مناسب به نظر نیاید.

دکتر منصوربخت در سخنرانی خود بر طبق علاقه‌ی همیشگی‌شان بیشتر بر روی مسائل بنیادین تأکید و خاطر نشان کردند که یک تحقیق تاریخی دارای ۴مرحله است: ۱- مسئله ۲- سؤال ۳- روش حل مسئله ۴- پاسخ به سؤال و نتیجه‌ی پژوهش.

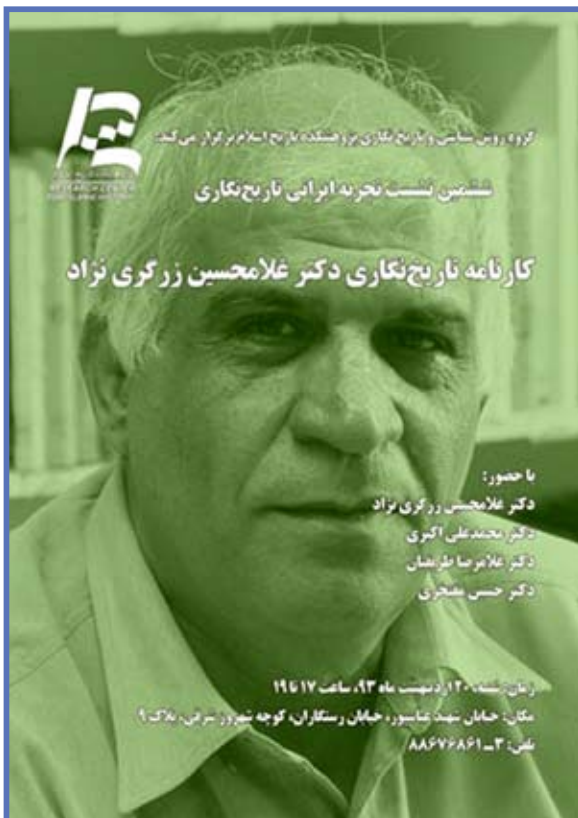
موافقان باقی نماند و همچنین مخاطبان نتوانستند سؤالات خود را مطرح کنند و این جلسه‌ی شش ساعته به اتمام رسید. ■■

با بیان اینکه کارایشان در قالب یک نظریه است، هرگونه انتقاد از وی باید در قالب طرح یک نظریه مطرح شود. همچنین ایشان بازنویسی‌هایی را که در آثار خود نموده‌اند را نشان از انتقاد پذیر بودن و گوش‌زدهای منتقدان بی غرض خود دانسته‌اند و از این جهت خود را منتقد خود دانستند.

سخنان دکتر طباطبایی که با ادبیات خاص ایشان همراه بود، موجب واکنش‌های منتقدان شد و سبب گردید تا هر یک از منتقدان دقایقی را به سخنرانی بپردازند. در پایان جلسه نیز دکتر طباطبایی به تکمیل سخنان خود پرداختند و از برگزاری این نوع جلسات ابراز خرسندی نمودند. با طولانی شدن زمان جلسه، فرصتی برای صحبت‌های تکمیلی

سخنرانی دکتر محمدعلی اکبری در جلسه «بررسی کارنامه تاریخ‌نگاری دکتر غلامحسین زرگری نژاد»

گزارش از حدیث اورک

بنابراین ایشان سعی در نزدیک شدن به زمانه‌ی تاریخی مورد نظر و کاویدن آن در تمامی سطوح دارند و به همین خاطر است که بر بسیاری از مشهورات تاریخی شک می‌کنند و بر اساس شواهد کافی سعی در زدودن هاله‌های تاریخی دارند. ■■

پژوهش‌کننده تاریخ اسلام در روز شنبه، مورخ ۱۳۹۳/۲/۲۰ جلسه‌ای با عنوان «نقد و بررسی کارنامه تاریخ‌نگاری دکتر غلامحسین زرگری نژاد» برگزار نمود. سخنرانان این برنامه دکتر غلامحسین زرگری نژاد، دکتر محمدعلی اکبری، دکتر غلامرضا ظریفیان و دکتر جمشید کیانفر بودند که هر یک به توضیحاتی پیرامون کارنامه و تألیفات تاریخی دکتر زرگری نژاد پرداختند. در ابتدای جلسه، دکتر زرگری نژاد سخنانی را در خصوص تألیفاتشان ارائه دادند و سپس جناب دکتر کیانفر و جناب دکتر ظریفیان به ایراد سخنرانی پرداختند.

دکتر محمدعلی اکبری به عنوان آخرین سخنران، در سخنان خود به دو وجه از تاریخ‌نگاری دکتر زرگری نژاد اشاره کردند و از این نظر آثار ایشان را در خور و مهم دانستند. ۱- تجربه‌ی زیسته‌ی دکتر زرگری نژاد. ۲- بررسی شالوده‌ها در آثار ایشان. دکتر اکبری در خصوص تجربه‌ی منحصر به فرد دکتر زرگری نژاد، اشاره نمودند که؛ نمی‌توان دکتر زرگری نژاد را در قالب دسته بندی‌های مورخان جای داد و ایشان را پیرو سبک خاصی از تاریخ‌نگاری دانست، بلکه ایشان خود، تجربه‌ای منحصر به فرد هستند که تنها این نگاه به تاریخ را باید در خود دکتر زرگری نژاد دید و نمی‌توان آن را در دنباله‌ی آثار تاریخی پیش از ایشان دید و از همین رو است که کار ایشان ارزشمند می‌شود.

دکتر اکبری در مورد شالوده‌شناسی دکتر زرگری نژاد افزودند؛ ایشان پدیده‌های تاریخی را در سطوح مختلف دنبال می‌کند و بر این عقیده است که تاریخ باید ریشه‌شناسی مسائل امروزه باشد.

امور فوق برنامه سخنرانی‌های داخل دانشگاه

سخنرانی دکتر زهیر صیامیان با عنوان
«تأملی در مفهوم جاهلیت در دوره بعثت رسول اکرم (ص)»

گزارش از زکیه رزازی بروجنی

انجمن علمی تاریخ و شورای فرهنگی دانشکده ادبیات
برگزار می‌کند:
"تأملی در مفهوم جاهلیت در دوره بعثت رسول اکرم (ص)"

با حضور جناب آقای دکتر زهیر صیامیان گرجی

زمان: دوشنبه، ۹۳/۲/۲۹، ساعت ۱۱ الی ۱۲:۳۰
مکان: سالن ۲۱۵، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

تأملی در مفهوم جاهلیت

در روز دوشنبه مورخ ۹۳/۲/۲۹ در ساعت ۱۱:۳۰-۱۲:۳۰ جلسه سخنرانی دکتر زهیر صیامیان گرجی با موضوع: «تأملی در مفهوم جاهلیت در دوره بعثت رسول اکرم (ص)»، با همکاری انجمن علمی تاریخ و شورای فرهنگی دانشکده ادبیات، در مکان سالن ۲۱۵، دانشکده ادبیات و علوم انسانی برگزار گردید. دکتر صیامیان در این سخنرانی به این مسئله اشاره کردند که: «جاهلیت» در تاریخ تفکر اسلامی به عنوان یک مفهوم دچار تحول معنایی شده است. از دوران نبوی این مفهوم برای تفکیک از جامعه مشرکین به عنوان یک مفهوم دینی پدید آمد و در مقابل اسلام تعریف شد. در حالی که تا پیش از آن جهل در فرهنگ عرب در مقابل حلم قرار می‌گرفت در قرون بعدی در مقابل علم تعریف شد. این چرخش معنایی را باید متأثر از آشنایی اعراب مسلمان با دیگر فرهنگ و ادیان دانست که به عنوان یک تعریف جا افتاده تا امروز پذیرفته شده است. در ادامه به تحولات معنایی دیگر مفهوم جاهلیت تا دوران معاصر اشاره گردید و پیش فرض‌ها و زمینه‌های تاریخی این تحول معنایی بررسی گردید. ||

سخنرانی دکتر شجاعی دیوکلائی با عنوان
«چگونگی به قدرت رسیدن ناپلئون»

به نکاتی در خصوص زمینه‌ها و دلایل به قدرت رسیدن ناپلئون اشاره نمودند و در پایان به سوالات حضار پاسخ دادند. ||

این سخنرانی با حضور جمعی از استادان و دانشجویان در تاریخ ۱۳۹۲/۲/۳۰ در اتاق ۲۱۵ دانشکده ادبیات و علوم انسانی برگزار گردید، که طی آن دکتر شجاعی دیوکلائی

جلسات معرفی و نقد کتاب

نقد و بررسی کتاب «مميزات تاريخ نگاری»

چندین هزار ساله ی ایران تمام نسل های ایران تجربه ی یک بحران سیاسی، اجتماعی، عقیدتی و نظامی را از سر گذرانده اند ایران و ایرانی با پی گیری این راه توانسته به حیات خود ادامه دهد در پایان نویسنده از تمام کسانی که در راه نگارش این اثر او را یاری نموده اند تشکر کرد.

در ادامه جلسه دکتر حسنی سخنان خود را راجع به این اثر آغاز نمود. ایشان نویسنده را دارای شخصیتی ویژه دانست که صاحب آثار و قلم پیچیده ای می باشد و یک مثنوی خوان و مثنوی نویس واقعی است. از نظر سخنران، نویسنده تاریخ نگاری ایرانیان را به صورت موجز پردازی در پنجاه خصیصه مهم طبقه بندی کرده است. وی نقش نویسنده را در این اثر تنها در روایتگری خلاصه نمی کند بلکه نویسنده به تاریخ نگاری ایرانی هم نگاهی درونی و هم نگاهی بیرونی داشته است. به شکلی که از درون به تاریخ نگاری ایران می نگرد خود را جزئی از نوشته و موضوعی می داند که درباره آن بحث می کند و وقتی از بیرون به تاریخ نگاری ایران می نگرد در قالب یک ایرانی، تمام مظاهر یک ایرانی را در برابر چشم خواننده قرار می دهد و علی رغم آنکه این کتاب مختص دانشجویان تاریخ است ولی به مخاطب عام نیز نظری داشته است و از زبان یک مورخ سخن نمی گوید بلکه به زبان تاریخ حرف می زند.

سپس دکتر منصور بخت نظرات خود را نسبت به این اثر بیان نمودند. از نگاه ایشان این اثر در امتداد کتاب مبانی تاریخ اجتماعی ایران می باشد اما دیدی که در آن اثر وجود داشت در کتاب «مميزات تاريخ نگاری» در ایران به آن شکل ادامه نیافته است و به تاریخ نگاری معاصر و ایران پس از مشروطه پرداخته است. از نظر سخنران آن مطالبی که در نگارش این اثر جالب توجه است غلبه نگاه عقلانی نویسنده و تبیین روابط اجتماعی با توجه به لایه های زیرین جامعه می باشد.

در پایان سخنرانی دکتر شعبانی به سئوالات استادان و دانشجویان پاسخ گفت. با پایان جلسه سخنرانی دکتر خلعتبری به نمایندگی از استادان و دانشجویان گروه تاریخ تقدیر نامه و هدیه ای به پاس زحمات دکتر شعبانی در نگارش این اثر به ایشان تقدیم نمودند.

جلسه نقد و بررسی کتاب تازه منتشر شده دکتر رضا شعبانی با نام «مميزات تاريخ نگاری در ایران» در تاریخ ۹۳/۲/۹ با حضور دکتر رضا شعبانی (مؤلف کتاب) و دکتر عطاءالله حسنی و دکتر قباد منصوربخت (به عنوان ناقدین اثر) و دیگر استادان گروه تاریخ برگزار شد.

در ابتدای جلسه دکتر صیامیان در مقدمه ای به معرفی کتاب و علل و اهمیت نگارش آن پرداخت. از نظر معرف اثر این کتاب اولین تألیفی است که به طور مشخص به مسأله «مميزات تاريخ نگاری» ایران دوره اسلامی می پردازد و تاریخ نگاری این دوره را به معنای تاریخ نگاری روایی مورد بررسی قرار می دهد و ریشه های هویت ایران دوره اسلامی را با توجه به زبان و فرهنگ فارسی ایرانیان در مولفه های فرهنگی ایران باستان جستجو می کند.

پس از معرفی کتاب توسط دکتر صیامیان دکتر شعبانی سخنان خود را آغاز کرد و این اثر را حاصل سال ها تدریس تاریخ نگاری ایران در مقاطع مختلف تحصیلی رشته تاریخ دانست که حال در دسترس پژوهشگران و دانشجویان تاریخ قرار گرفته است.

وی سپس دریافت خود از سال ها تدریس تاریخ نگاری ایران را در این نکته خلاصه نمود که ایرانیان در رفتار خود نحوه ی بیان خاصی را نمایانگر می سازند. از نظر نویسنده ایرانیان دارای سهم بزرگی در فرهنگ و تمدن بشری بوده اند. ایران در دوره ی قبل از ورود اسلام حدود ۲۰۰ تا ۳۰۰ سال به کانون قدرت عالم مبدل شده بود و در حدود ۹۰۰ سال حکومت اشکانیان و ساسانیان یکی از قدرت های بزرگ جهان بودند. پس از ورود اسلام شمشیر شکست و ایرانیان به قدرت قلم و علم پناه آوردند و در پی بازگشت به موقعیت گذشته ی خود در دنیا برآمدند و این بار فکر کارساز ایرانیان به میدان آمد و در عرصه تاریخ نگاری نیز بازتاب یافت. ایرانیان چون دنیا دیده بودند و سبک و سیاق خاصی در زندگی داشتند به طور طبیعی آن را در سبک نگارشی خود نیز نمایان گر ساخته اند از نظر نویسنده ایرانیان برای زندگی به دنبال راه می گشتند و این راه را عقل سلیم می دانستند و علی رغم آن که در طول عمر

معرفی و بررسی کتاب "موج دوم تجدد آمرانه در ایران (تاریخ برنامه‌های عمرانی سوم تا پنجم)"

تهیه و نگارش گزارش: زکیه رزازی بروجنی

انجمن علمی تاریخ در تاریخ دوشنبه ۱۳۹۳/۲/۱ ساعت ۱۱ الی ۱۳ در محل دانشکده ادبیات دانشگاه شهید بهشتی نشست ترتیب داد که در آن با حضور دکتر محمد علی اکبری و دکتر سعید لیلاز و جمعی دیگر از استادان و دانشجویان رشته تاریخ به معرفی کتاب موج دوم تجدد آمرانه در ایران (تاریخ برنامه‌های عمرانی سوم تا پنجم) پرداخته شد. دکتر اکبری در ابتدای جلسه عنوان کردند که این نشست با هدف رونمایی و معرفی کتاب تاریخ برنامه‌های عمرانی سوم تا پنجم به قلم دکتر سعید لیلاز (که به عنوان رساله دکتری دکتر سعید لیلاز در گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی دفاع شده و اکنون به کتاب تبدیل شده است) برپا شده است.

در ابتدا یکی از اعضای انجمن علمی گروه تاریخ (سلیمی) توضیحاتی در خصوص مشخصات ظاهری و ساختاری کتاب ارائه نمودند و به طرح مسئله کتاب و چکیده آن اشاره کردند.

کتاب در یک بخش مقدماتی و چهار فصل سامان یافته؛ که در بخش مقدماتی به گزیده‌ای از مقدمات پژوهش اشاره شده، و فصل‌های اول تا سوم به ترتیب به برنامه‌های عمرانی سوم تا پنجم اختصاص دارند. که مجموعاً در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۴۱ تا ۱۳۵۶ و هر یک به مدت ۵ سال در راستای نوسازی مبانی اقتصادی و عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران به اجرا درآمدند.

ساختار فصل بندی کتاب در فصل‌های اول، دوم و سوم تقریباً از یک نوع چینش مشخصی پیروی می‌کند به گونه‌ای که ابتدا تصویری از اوضاع سیاسی و اجتماعی مقدم بر هر یک از دوره‌های زمانی متعلق به برنامه‌های عمرانی و الزامات تاریخی و ساختاری طرح و تدوین آن‌ها بیان می‌شود. عنوان اصلی دیگر هر یک از فصل‌ها ایدئولوژی برنامه‌ها و مبانی و اصولی است که به آن اختصاص دارد و در پایان هر کدام از فصل‌ها عملکرد هر یک از برنامه‌ها براساس شاخص‌های کمی و کیفی در هر کدام از حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سنجیده و ارزیابی می‌شود. در فصل سوم و چهارم به تحولات سیاسی هر کدام از دوره‌ها و پیوستگی متقابل و دوسویه برنامه‌های عمرانی و شرایط سیاسی و اجتماعی اشاره شده در انتهای فصل نیز در یک ارزیابی کلی سه برنامه با هم سنجیده می‌شود و جمع بندی و نتیجه گیری از کار ارائه می‌شود.

پس از بیان کلیاتی از کتاب، مؤلف سخنرانی خود را با بیان

سؤالی شروع نمود و سپس به توضیح پرداخت. چه چیز باعث شد که انقلاب ۱۳۵۷ در تاریخ ایران اتفاق بیافتد؟ نظری ترین و جامع ترین برنامه‌ای که در تاریخ ایران نوشته شده برنامه سوم است که در آن به صراحت پیش بینی شده که هرگونه شروع دخالت در ساختار اقتصادی، اجتماعی یک کشور یک سلسله تبعاتی را در پی دارد. اگر در این زمینه به درستی عمل نشود در ایران انقلاب خواهد شد. در این برنامه تأکید می‌شود که ما اگر می‌خواهیم کشاورزی ایران را از حالت قرون وسطایی خارج کنیم اصلاحات ارضی امری گریزناپذیر است. و در سال ۹-۱۳۳۸ اشاره می‌شود که ما وقتی شروع می‌کنیم به اصلاحات ارضی در روستا یک غول خفته‌ای را بیدار می‌کنیم که این غول خفته اولین تأثیرش این است که بیکاری پنهان و پراکنده در روستا را به بیکاری آشکار و متمرکز در شهر تبدیل می‌کند. (دهقان وقتی از روستا به شهر می‌آید و با عنصر پیشتاز انقلابی در تماس قرار می‌گیرد می‌تواند انقلاب کند).

تا سال ۵۰-۱۳۴۹ همه چیز درست پیش می‌رود از سال ۱۳۵۰ از آن جایی که ما هرگز نخواهیم توانست همه‌ی تبعات دخالت در اجتماع را به درستی بفهمیم تحولات بین المللی شروع به تأثیر گذاشتن بر روی ایران می‌کند چیزهایی که ۱۰۰ درصد خارج از کنترل ما هستند (جنگ اعراب و اسرائیل، کودتای حزب بعث عراق، جنگ ۱۹۶۷ اعراب و اسرائیل، شکست ایالات متحده در ویتنام، و در نهایت بحران واترگید که منجر به افزایش لجام گسیخته‌ی قیمت نفت می‌شود و تورم جهانی و... را در پی دارد).

در مجموع سه تناقض در جریان اجرای این برنامه‌ها شکل می‌گیرد: ۱. تناقض میان توسعه سیاسی و توسعه اقتصادی (در حالی

می شود دولت تلاش می کند با اتکا به درآمدهای نفتی تورم را سرکوب کند در حالی که این بیشتر به ناهنجاری‌ها دامن می زند و در سال ۱۳۵۷ بروز انقلاب اسلامی تقریباً گریزناپذیر می شود. اگر مقدمه سازمان برنامه و بودجه در برنامه عمرانی ششم که هرگز به مرحله اجرا نرسید را بخوانید در آن جا به روشنی پیش بینی می شود که ما دو گزینه بیشتر پیش رو نداریم یا همین روند ناکارآمد برنامه پنجم را ادامه دهیم که در عمل باید ۱۳۰ میلیارد دلار بدهی خارجی داشته باشیم. یا باید به دنبای ریاضت اقتصادی برویم که در پایان برنامه ششم ۳۰ میلیارد دلار بدهی خارجی داشته باشیم و این مستلزم این است که ایران به هم بریزد و انقلاب را گریز ناپذیر می کند. در پایان جلسه دکتر اکبری ویژگی‌های این اثر را چنین برشمردند:

۱. کاری است به نام تاریخ اقتصادی که حوزه مطالعاتی میان رشته‌ای است. و در بردارنده ی حوزه‌های مغفول مانده‌ای که به دلیل غلبه ی تاریخ نگاری سنتی ما و تاریخ سیاسی نویسی، دوباره این حوزه‌ها باید احیا شوند.
۲. کاری است با تکیه بر اسناد و مدارک تاریخی، کلی گویی در این کتاب نیست و در آن برداشت‌های ایدئولوژیک به تحولات تحمیل نشده.
۳. این کار به عنوان کاری که در رشته تاریخ گام نخست است و در حوزه مطالعات تاریخ تحولات اقتصادی ایران و همین طور در ریشه شناسی انقلاب ایران به خصوص در ابعاد اقتصادی حرف‌ها گفتنی بسیاری دارد باید مطالعه شود. ■■

که جامعه ایران با سرعت در حال پشرفت در زمینه توسعه اقتصادی بوده از نظر سیاسی نه تنها به همراه توسعه اقتصادی جلو نمی رود و نه تنها توقف پیدا می کند بلکه دچار یک عقبگرد می شود.

۲. تناقض و تضاد میان شهر و روستا (در حالی که برنامه سوم اساس کار خود را روی پیشرفت روستا قرار می دهد و قصد دارد فاصله بین شهر و روستا را کم کند درست عکس آن اتفاق می افتد). دکتر شریعتی می گوید: «این تبعیض نیست که انقلاب درست می کند بلکه، احساس تبعیض است که انقلاب درست می کند.» در این زمان فاصله بین شهر و روستا چهار برابر می شود؛ و این آرام آرام ادبیات مقاومت و مخالفت را ایجاد می کند و روستا را علیه شهر بر می انگیزد. به همین دلیل است که ایدئولوژی انقلاب ایران، «اسلامی» می شود و اتفاقاً اسلام سنتی می شود و اتفاقاً به خشونت گرایش پیدا می کند. موج مهاجرت روستاییان از روستا به شهر شدت می گیرد و به دنبال حرکت نارضایتی و تبعیض به شهر در عین حال تعادل اقتصادی جامعه به هم می خورد به گونه‌ای که دیگر از اوایل دهه ۱۳۵۰ از کنترل خارج می شود.

۳. تناقض و تضاد طبقاتی
در اثر ترکیب این سه تناقض تفاوت‌های میان فقیرترین قشر روستا و ثروتمندترین قشر شهر نجومی می شود. و هنگامی که طوفان نفت شروع به وزیدن به اقتصاد ایران می کند اقتصاد ایران به شدت دچار مشکل می شود؛ و وقتی که تورم در دهه ۱۳۵۰ شروع

نقد و بررسی کتاب کودتا اثر پرواند آبراهامیان با حضور دکتر کریم سلیمانی

گردآورده گزارش: زکیه رزازی بروجنی

به کوشش انجمن علمی گروه تاریخ جلسه نقد و بررسی کتاب کودتا اثر پرواند آبراهامیان روز سه شنبه مورخ ۹۳/۲/۳۰ در ساعت ۱۱-۱۲ در مکان اتاق ۲۱۵ دانشکده ادبیات و علوم انسانی با حضور دکتر کریم سلیمانی برگزار گردید. دکتر سلیمانی در ابتدا توضیحاتی را در خصوص نویسنده و خصوصیات ایشان متذکر شدند و سپس به ویژگی‌ها و نکات مثبت کتاب پرداختند و وجه تمایز آن با کتاب‌های دیگر در این حوزه را خاطر نشان کردند. دکتر سلیمانی سپس ایرادات و انتقادهای خود را به این کتاب وارد کردند. در پایان نیز حاضران در جلسه سؤال‌هایی را مطرح نمودند که دکتر سلیمانی به آن‌ها پاسخ گفت. ■■

بازدیدها

بازدید دانشجویان رشته تاریخ از کتابخانه و مرکز اسناد و تاریخ وزارت امور خارجه به سرپرستی دکتر شجاعی دیوکلائی

دانشجویان ترم ششم رشته تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی روز سی و یکم فروردین ۱۳۹۳ به منظور آشنایی با کتابخانه، موزه و مرکز اسناد وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران با سرپرستی دکتر شجاعی دیوکلائی و نیز همراهی دکتر صیامیان گرجی، از این مرکز دیدار کردند. در ابتدا خانم محمدی از کارکنان محترم این مرکز، توضیحاتی در رابطه با طبقه بندی اداری مرکز اسناد وزارت امور خارجه ارائه دادند، سپس دانشجویان از موزه، آرشیو، بخش منابع دیداری و شنیداری، مخازن، بخش نسخه‌های خطی و سنگی و کتابخانه مرکز اسناد وزارت امور خارجه دیدن نمودند و خانم محمدی و استادان توضیحات لازم را خاطر نشان کردند. ||

بازدید از مرکز دایرة المعارف اسلامی به سرپرستی دکتر صیامیان

گزارش از سید حنیف علوی ماهشهری

روز دوشنبه ۸ اردیبهشت ۱۳۹۳ دانشجویان ورودی سال تحصیلی ۹۱ به سرپرستی دکتر صیامیان گرجی برای آشنایی با مرکز دایرة المعارف اسلامی راهی این مرکز شدند. در ابتدا دکتر سجادی معاون پژوهشی و مدیر گروه تاریخ مرکز دایرة المعارف اسلامی توضیحاتی را در مورد این مرکز و کتابی که تحت عنوان دایرة المعارف اسلامی زیر نظر آن چاپ می‌شود ارائه نمودند و سپس، جهت آشنایی کامل دانشجویان از تعدادی گروه‌های پژوهشی از جمله گروه تاریخ و سپس از کتابخانه این مرکز بازدید به عمل آمد. ||

بازدید دانشجویان ورودی ۸۹ از انستیتو روانشناسی به سرپرستی دکتر گودرزی

دانشجویان حاضر در درس روانشناسی اجتماعی دکتر گودرزی، در تاریخ ۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۳ به عنوان بازدید علمی و کار عملی روانه این مرکز روانشناسی شدند. در ابتدا مسئولین این مرکز توضیحاتی را در خصوص ماهیت و کارکرد انستیتو بیان نموده و سپس دانشجویان از قسمت‌های مختلف این مرکز بازدید کردند. ||

گردش علمی کاشان

سفر کاشان اولین سفری بود که توسط انجمن علمی تاریخ دانشگاه شهید بهشتی، مورخ پنجشنبه ۹۳/۲/۱۱ ویژه خواهران صورت پذیرفت. اساتید همراه در این سفر دکتر حاجی تقی، دکتر شجاعی دیوکلاسی و دکتر منتظری بودند. محمد هاشمی دبیر انجمن علمی تاریخ نیز به عنوان نماینده انجمن در این سفر حضور داشتند.

در این سفر، اماکن تاریخی نظیر تپه سیلک، باغ فین، خانه بروجردی ها و... مورد بازدید قرار گرفت و هر یک از استادان محترم، به توضیحاتی درباره‌ی مسائل تاریخی بناها ارائه نمودند.

نمایش و نقد فیلم

انجمن علمی تاریخ در روز یکشنبه مورخ ۱۳۹۳/۲/۲۸ از ساعت ۱۳ الی ۱۶ فیلم "عصر جدید" ساخته‌ی چارلی چاپلین در دانشکده ادبیات تالار مولوی با اجرای میثم امانی و منتقد دکتر امیر علی نجومیان از گروه زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه شهید بهشتی را اکران کرد. در ابتدا، میثم امانی، به توضیحاتی مقدماتی در باب فیلم پرداخت. «فیلم عصر جدید در سال ۱۹۳۶ ساخته شده و چهار سال فیلم برداری آن به طول انجامید. این فیلم در ابتدا به نام جمعیت بوده و برای اولین بار هست که صدای چارلی چاپلین را با خواندن آوازی در این فیلم می‌شنویم زیرا چاپلین فیلم‌های صامت بازی میکرد اما فیلم کاملاً ناطق چاپلین دیکتا تور بزرگ است. عصر جدید در مورد کار زیاد کارگران در کارخانه‌ها و زندگی ماشینی است. در این فیلم چاپلین به نقد نگاه صنعتی و ماشینی به انسان مدرن و در آخر به نقد کاپیتالیسم و سرمایه‌داری می‌پردازد و اعتقاد دارد که این نوع زندگی آزادی انسان را می‌گیرد. شاید به همین دلیل باشد که چاپلین را پیرو کمونیسم دانستند. این فیلم بیشتر تحت بحران ۱۹۲۳ آمریکا ساخته شده بود بحران وال استریت که فقر و بیکاری را چاپلین به نمایش گذاشته بود».

پس از نمایش فیلم، دکتر امیر علی نجومیان به تحلیل خود از فیلم پرداختند: «فیلم با یک پیامی آغاز می‌شود تحت عنوان: داستان صنعت، داستان تلاش‌های انسانی ست و انسانی که برای به دست آوردن خوشبختی تلاش می‌کند. در همین عنوان اولیه، ما متوجه یک تنش بین صنعت و انسان می‌شویم. در واقع از یک طرف داستان انسان، و از طرف دیگر داستان صنعت است.

به تعبیر بزرگتری می‌توانیم بگوییم انسان در برابر تاریخ است این به این معنی ست که مسئله‌ی زمان در این اثر مهم است که در شروع فیلم با نشان دادن یک ساعت بزرگ نشان داده می‌شود و در طول فیلم ما با مسئله‌ی تنش زمان روبرو هستیم.

ساعت و زمان انسان را به اسارت در آورده و بدین سان معنی اولیه اش را از دست داده و این استعاره به طور مختلف در فیلم تکرار می‌شود.

رساله‌های دکتری که در قالب کتاب چاپ شده‌اند:

کتاب‌های زیر، در ابتدا به عنوان رساله‌ی دکتری در گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی و به راهنمایی جناب دکتر محمدعلی اکبری انجام شده‌اند، که سپس در قالب کتاب منتشر شده‌اند.

نام کتاب: باستان‌گرایی در تاریخ معاصر ایران
مؤلف: رضا بیگدلو
انتشارات: مرکز چاپ اول. ۱۳۸۰

این کتاب مشتمل است بر بررسی علل پیدایش جریان باستان‌گرایی در ایران و ریشه‌های فکری سیاسی و اجتماعی این جریان و رابطه آن با ناسیونالیسم،

دموکراسی، شرق‌شناسی و همچنین بررسی گرایش به سره‌نویسی و سیر تاریخی آن از دوره ناصری تا پایان حکومت رضا شاه و معرفی برجسته‌ترین نمایندگان و نظریه‌پردازان این جریان فکری و کتب و نشریات مبین این دیدگاه، هم چنین بهره‌برداری‌های سیاسی گوناگونی که از این گرایش شده است. کتاب در سه بخش تنظیم شده است: بخش اول: در علل باستان‌گرایی در ایران از چهار فصل تشکیل شده است. فصل نخست به جریان ریشه‌یابی علل عقب‌ماندگی ایران از علم و تمدن جهانی، از دیدگاه روشنفکران اختصاص داده شده، افزون بر آن علت اجتماعی و ذهنی این پدیده، همراه با اندیشه سه تن از پایه‌گذاران و نظریه‌پردازان باستان‌گرایی ارزیابی می‌گردد که عبارت‌اند از: 'آخوندزاده'، 'جلال‌الدین میرزا قاجار' و 'میرزا آقا خان کرمانی'. در فصل دوم، به تأثیرات غرب و تحولات آن به ویژه رنسانس، بر این گرایش ایرانیان به تاریخ باستانی خویش، اشاره شده و فصل سوم نیز به ناسیونالیسم و رابطه آن با باستان‌گرایی اختصاص یافته است. فصل چهارم به بررسی شرق‌شناسی و مبانی آن و تأثیراتی مربوط می‌شود که به گرایش ایرانیان به تاریخ قبل از اسلام انجامید. در بخش دوم سیر جریان باستان‌گرایی و مراحل آن بررسی گردیده، همچنین شخصیت‌های مهم و نیز مجلات و روزنامه‌هایی که در این جریان نقش داشته‌اند معرفی شده‌اند. بخش سوم و آخر کتاب به سیر جریان باستان‌گرایی در زمان پهلوی اول و چگونگی زمینه‌سازی و کمک این جریان برای صعود پهلوی‌ها به تخت سلطنت و چگونگی برخورد رضاشاه با این جریان اختصاص یافته است. فهرست منابع و فهرست راهنما پایان بخش کتاب است.

در این فیلم انسان‌ها با زمان حرکت می‌کنند و زمان آن‌ها را می‌سازد. اما در کنار این، بدل انسان هم خصوصیت انقیادی دارد.

بدل در فیلمی که ما دیدیم چندین اتفاق برایش میفتد: (۱) بدل به طور عادت یک کنش تکراری انجام می‌دهد (۲) مجموعه‌ای از ژست‌ها برای بدل تعریف می‌شود که آن ژست‌ها برای بدل تعریف می‌شود که در موقعیتی ویژه باید با بدل همراه باشد و اگر نباشد با قواعد اجتماعی جور در نمی‌آید (۳) یک نظم خودکار و اجتماعی به بدل تحمیل می‌شود (۴) بدل همیشه زیر یک نگاه خیره است. از ویژگی‌های مهم بدل این است که از کارکردهای معمول و طبیعی اش خالی می‌شود و بدل تبدیل به یک ماشین می‌گردد.

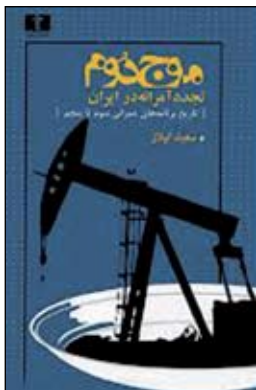
نکته‌ی جالب دیگر اینست که بدن در مقایسه با ماشین‌هایی که در کارخانه می‌بینیم بدل‌های کوچک و حقیری هستند که این ماشین‌ها از همان اول به طور اغراق آمیزی بزرگنمایی شده‌اند برای اینکه کوچکی انسان را نمایش بدهد و به جایی می‌رسیم که این ماشین‌ها انسان‌ها را درون خودشان می‌بلعند. در تمام طول فیلم ما به عدم تجانس انسان و ماشین بر می‌گردیم که یک بخشی از آن، بر می‌گردد به کارکرد ماشین و بدن، که کارکرد ماشین با بدن به گونه‌ای رفتار می‌کند که آن را خالی از هرگونه احساس می‌کند. فیلم در عین حال یک فضای بسیار مخوفی از شهر را به ما نشان می‌دهد. فیلم تحت تأثیر فضاهای سوسیالیستی است که در چند جای فیلم می‌بینیم فهران‌ها در حال تقسیم کردن غذا یا هر چیز دیگری هستند.

برنامه عصر جدید در چهارفضای مشخص انجام می‌گیرد: (۱) کارخانه (۲) بیمارستان (۳) زندان (۴) فروشگاه
 این چهار فضا همه نمادین هستند که انسان تحت مراقبت در آن حرکت میکنند در اینجا چارلین می‌خواهد بگوید که اصولاً از نظر سرشتی کارخانه، بیمارستان، زندان و فروشگاه فرق زیادی با هم ندارند در همه‌ی این جاها انسان درون یک نظام یا یک ماشین بزرگ حرکت می‌کند.

در این فیلم تفاوت طبقاتی نیز دیده می‌شود. پایان فیلم نیز تحت تأثیر رویای امریکایی است، رویای امریکایی در واقع اسطوره‌ی امریکاست به عنوان یک سرزمین موفقی که انسانها به آنجا می‌روند و در آنجا موفق می‌شوند و به آنچه که می‌خواهند می‌رسند. پایان فیلم پایان خوشبینانه‌ای است.

در پایان حاضران در جلسه سوالات و نظرات خود را مطرح نمودند و دکتر نجمیان به آن‌ها پاسخ داد. ■■■

داشته باشد. دولت مدرن اما مستبد رضاشاه این کار را با کمک داور که طی چندین سال (۱۳۰۵ - ۱۳۱۲) مسوولیت این وزارت خانه را داشت، به انجام رساند، اما به مانند دیگر تلاش‌های رضاشاه در مدرن سازی ایران ناکام ماند. فصل‌های کتاب عبارتند از: اول: نخستین چالش‌های نظام کهن قضایی تجربه‌های عصر مدرن (عصر پیشامشروطگی) دوم: رویکرد نظری نسبت به دولت اقتداگرای پهلوی سوم: علی اکبر داور خان داور معمار اصلاحات قضایی چهارم: رهیافت دولت به نوسازی نظام قضایی پنجم: نخستین تکاپوها در ایجاد نظام قضایی ششم: تحول در نیروی انسانی هفتم: صورت بندی حقوقی و امور قضایی دستگاه عدلیه هشتم: تحول اداری و سازمانی در این کتاب نه تنها تحول در امور قضایی بلکه به طور کلی تحول در نظام حقوقی ایران از جمله بحث تدوین قانون مدنی نیز مورد توجه قرار گرفته است.

**نام کتاب: موج دوم تجدد
آمرانه در ایران (تاریخ
برنامه‌های عمرانی سوم تا
پنجم)
مؤلف: سعید لیلانز
انتشارات:**

چاپ اول. ۱۳۹۲

این کتاب به این مسئله اشاره دارد که، نوسازی اقتصادی تکنولوژیکی که ماحصل

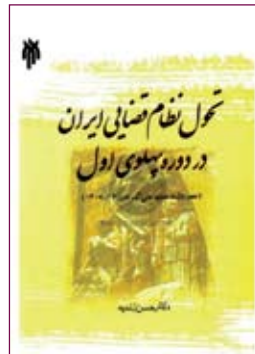
برنامه‌های عمرانی سوم تا پنجم بود منجر به گذار ایران از وضعیتی سنتی به شبه مدرن شد که پیامدهای آن را در دو حوزه اقتصاد و جامعه به ترتیب ظهور اقتصاد صنعتی و نفتی، وابستگی اقتصادی و سیاسی به بلوک غرب و اقتصاد متورم جهانی، افزایش نابرابری‌ها در توزیع ثروت، تحول ساخت جامعه ایران از روستایی به شهری همراه با مهاجرت‌های عظیم می‌داند و معتقد است که این عوامل در کنار ناکارآمدی ساخت اجرایی و تداوم نظام سیاسی استبدادی سرانجام به تحولات سیاسی اجتماعی عظیم منجر به انقلاب بهمن ۱۳۵۷ شد و بدین ترتیب عوامل مذکور شکست این برنامه نوسازی را گریزناپذیر کردند. این کتاب بر آن است تا از رهگذر بررسی تفکیکی و ترکیبی این برنامه‌ها هم تأثیرات اجرا و عملی شدن و هم عامل انحراف برنامه‌ها را در وضعیت تاریخی منجر به انقلاب بهمن ۵۷ ارزیابی کند. کتاب دارای یک بخش مقدماتی و چهار فصل اصلی می‌باشد. ||

**نام کتاب: سیاست عشایری
دولت پهلوی اول
مؤلف: نفیسه واعظ
انتشارات: نشر تاریخ ایران
چاپ اول. ۱۳۸۵**

در کتاب حاضر، جهت گیری عملی دولت پهلوی اول در مقابل جامعه عشایری ایران با استناد به اسناد و مدارک،

مطبوعات و منابع دست اول داخلی و خارجی بررسی و نگارنده روش سیاستگذاری و بازخوردهای این حرکت را بر جامعه ایلی و عشیره ای و چرایی مبارزه آنان با رضاشاه تحلیل کرده است. کتاب در هفت فصل و با عناوین زیر تنظیم شده است: مولفه های عمومی جامعه ایلی و عشیره ای ایران در آستانه سلطنت پهلوی؛ بنیادهای فکری سیاست عشایری دولت؛ برنامه های دولت در قبال ایلات و عشایر؛ منابع و رویه های سیاستگذاری دولت در حوزه ایلات و عشایر؛ سازماندهی اجرایی برنامه های دولت در قبال آنها؛ مقابله جویی های ایلات با برنامه های دولت؛ و پیامدهای سیاست عشایری دولت. در پایان کتاب تصاویر اسناد و فهرست اعلام آمده است.

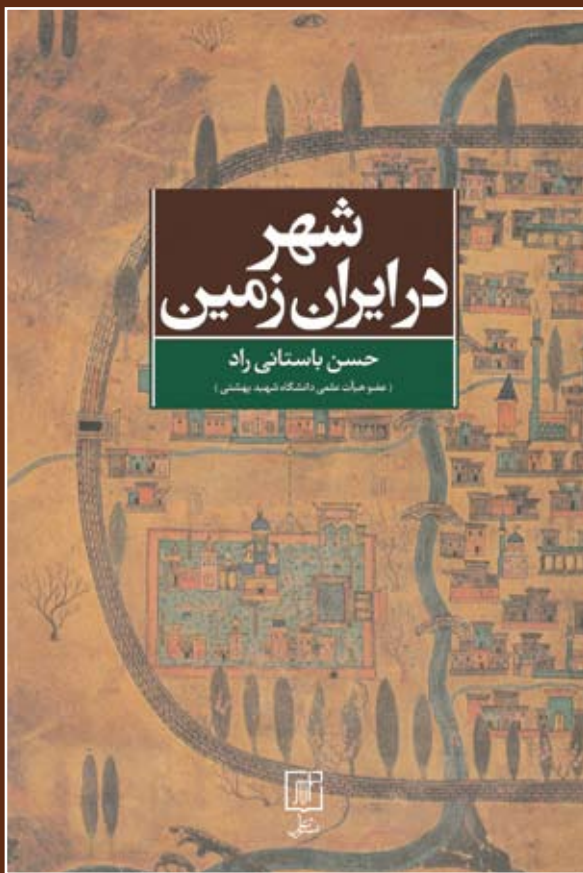
**نام کتاب: تحول نظام قضایی
ایران در دوره پهلوی اول (عصر
وزارت عدلیه علی اکبر داور)
مؤلف: حسن زندیه
ویراستار سعیدرضا علی عسگری
انتشارات: پژوهشگاه حوزه و
دانشگاه**

چاپ اول. ۱۳۹۲

این کتاب کتاب در هشت فصل تحول در نظام قضایی ایران را در دوره پهلوی اول مورد بررسی قرار داده است. اصلاح عدلیه در ایران آرزویی دیرین بود که مشروطه هم نتوانست به آن سروسامانی بدهد اما وقتی رضا شاه آمد و با قدرت و استبداد تلاش کرد آرزوهای وامانده از نهضت مشروطه را محقق کند، عدلیه را نیز هدف گرفت. وی آدمی مانند خودش یعنی داور را که مستبدانه عمل می کرد، انتخاب کرد تا عدلیه را تبدیل به دادگستری کرده و نظام قضایی ایران را متمرکز کند. این تمرکز در ادامه و امتداد ایجاد یک دولت مقتدر و توانا بود که بتواند تمامی کشور را زیر سلطه خود

انتشار کتاب شهر در ایران زمین

شهر در ایران زمین
دکتر حسن باستانی راد
تهران: نشر علم، ۱۳۹۳

و در هر فصل رویکرد آن بررسی سیر تاریخ شهر از دوره باستان تا دوره اسلامی بوده است: فصل یکم، آستان در جهان ایرانی؛ فصل دوم، واژه‌شناسی و گونه‌شناسی تاریخی شهر و روستا؛ فصل سوم، پویایی شهر ایرانی در فراگرد زمان؛ فصل چهارم، پیکرشناسی شهر ایرانی

این مطالب بخش آغازین مقدمه کتاب شهر در ایران زمین است. این کتاب در ۳۴۰ صفحه تاریخ شهر در گستره فرهنگی ایران زمین را بررسی می‌کند و چنانکه از عنوان آن بر می‌آید دغدغه تبیین شهر را از منظر تاریخ‌پژوهی دنبال می‌کند. این کتاب در چهار فصل سامان یافته

در کنار صفت‌های گوناگون و البته تهدیدهای جهانی که برای سده ۲۱ میلادی برشمرده‌اند، یکی هم بحران شهرنشینی (Urbanization Crisis) است؛ بحرانی که مانند دیگر بحران‌ها ریشه در تجربیات گذشته انسان دارد. به راستی چرا باید این بحران پیش آید و ریشه آن در کدام تجربه ناخجسته انسان است؟ و اگر چنین بحرانی در شرف وقوع است، چرا شهرسازان، جامعه‌شناسان شهری، شهرپژوهان تاریخی، شهرداری‌ها، نهادهای متولی ساخت و ساز شهرسازی، و همه آنان که به بر و روی شهرهای صنعت‌زده می‌نازند، بدین بحران بی‌تفاوتند؟ بشر راه دراز صنعتی شدن را طی کرد و سرانجام در یک چشم بر هم زدنی، مجذوب و مقهور و اسیر آن شد. انسان به صنعت پیشرفته فراتر از انتظار گذشته و نه آن صنعت جاودانی همراه خود، دست یافت و صنعت را در پیکره همان شهرهای کهن چند هزار ساله جای داد. در موازنه سنت و مدرنیته، به جای به خدمت گرفتن مدرنیته، بشر تیشه بر بنیاد خود زد. صنعت را به جان شهر انداخت؛ خود را از سایه‌سار باغ‌شهرها بی‌نیاز کرد و به جای شاخ و برگ درختان کوچک باغ‌ها، اسیر جنگل‌های دودگرفته آهن و بتن شد. انسان گام در راه خداحافظی بزرگی گذاشت: گذشتن از خاستگاه دیرینه خویش...

